

УДК 351.86:355.457>(477)

Олег Цевельов,

кандидат наук з державного управління,
Департамент воєнної політики та стратегічного планування
Міністерства оборони України, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0003-4549-5505>
DOI: 10.33099/2617-1775/2023-02/267-280

ПРИНЦИПИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОЇ МОДЕЛІ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

В останні роки для України, особливо в умовах повномасштабної війни, актуальним завданням залишається якісне і ефективно здійснення оборонної функції держави. Це пов'язано передусім готовності сил оборони держави чітко та узгоджено діяти під час ведення наступальних і оборонних операцій із захисту територіальної цілісності України.

Відповідно до вимог Конституції України захист території України, яка є основою державності, здійснюється у межах виконання оборонної функції держави. Названа функція займає особливе місце серед інших, покладених на державу, а частини 2 і 3 ст. 17 Основного Закону України встановлюють, що оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України, а забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України – на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1].

Захист держави здійснюється професійними, високо підготовленими і оснащеними військовими формуваннями, іншими правоохоронними та спеціальними формуваннями, які беруть безпосередню участь в бойових діях з припинення агресії проти України.

Ключові слова: сили оборони; Збройні Сили; інші військові формування; правоохоронні та розвідувальні органи; професійна військова освіта; підготовка військ (сил).

Постановка проблеми. В умовах широкомасштабної війни однією з пріоритетних цілей є ґрунтовна та якісна підготовка військових фахівців сил оборони з належним багажем знань і компетентностей. Беручи до уваги, що у державі функціонує значна кількість військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів, система їх інститутів представляє собою особливе утворення, яке відповідним Законом України “Про національну безпеку України” визначено поняттям – “сектор безпеки і оборони”. Водночас, сектор безпеки і оборони України поділяється на дві складові, а саме на “сили оборони” та “сили безпеки”, що реалізують оборонні функції держави. Безпосередньо за оборону та захист територіальної цілісності відповідають сили оборони України [2]. Відтак, актуальним питанням на сьогодні є процеси інтегрованої системи якості професійної військової підготовки сил оборони до спільного виконання бойових завдань та відновлення територіальної цілісності держави.

Аналіз досліджень і публікацій відповідної тематики демонструє певний інтерес науковців до аналізу аспектів спільної підготовки та функціонування сил оборони у межах здійснення оборонної функції держави (В. Александров, В. Рахманий, А. Сиротенко, В. Сокурєнко, В. Оліферук, М. Щербюк). Разом із тим доктринальне положення щодо інтеграції системи якості професійної

військової освіти сил оборони залишаються недостатньо розробленими і потребують поглибленого аналізу.

Мета статті полягає у висвітленні проблем спільної підготовки сил оборони на основі аналізу чинного законодавства, ролі і значення військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів у реалізації оборонної функції держави та безпосередньої участі в бойових діях.

Методи дослідження: системний аналіз, індукція і дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення та систематизація.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабна війна Росії проти України змінила підходи до створення системи колективної безпеки в Європі та суттєво загострила кризові тенденції у міжнародних відносинах між розвинутими країнами Заходу та державами, що почали швидко розвиватися. Особливо гостро проявила себе безкомпромісна політика Росії та Заходу, яка змусила по-новому сприйняти питання безпеки у світі, висвітлила неефективність існуючих механізмів попередження та врегулювання конфліктів між державами. На сьогодні жоден з постійних членів Ради Безпеки ООН не може в повній мірі гарантувати виконання і дотримання норм міжнародного права.

Отже, головна відповідальність за недопущення розв'язання воєнних конфліктів покладається на національні держави і важливу роль в цьому відіграють добре підготовлені та оснащені збройні сили, громадянське суспільство і дієздатні органи державної влади.

Слід врахувати, що Україна, яка веде визволену війну, так й не отримала чіткого та однозначного сигналу від колективного Заходу щодо свого членства в ЄС і НАТО, а її інтеграційні процеси на сьогодні багато в чому залежатимуть від міжнародного безпекового середовища. З одного боку, результати російсько-української війни впливають на країни Заходу, що шукають нові підходи до дотримання правил безпеки у світі, з іншого – бачення всіма країнами світу перспектив реформування основних міжнародних органів безпеки за підсумками цієї війни.

Враховуючи те, що Україна за роки своєї незалежності опинилась поза систем колективної безпеки, що в умовах повномасштабної агресії значно підвищує необхідність в інтеграційних процесах сектору безпеки і оборони держави та набуває нового змісту. Одною з причин інтеграції зусиль сектору безпеки і оборони України є мета забезпечити перемогу у війні, відновлення боєздатності та гарантування безпеки в регіоні у майбутньому. Для цього потрібно мали не лише боєздатні Збройні Сили України, а також сили оборони, що будуть посилювати армію, та сили безпеки, які здатні забезпечити підтримування дій сил оборони держави.

За рік війни, що минув від часу вторгнення 24 лютого 2022 року, Збройні Сили України показали дивовижні бойові результати, продемонстрували спроможність перемагати. “Україна виграє цю війну, але це коштуватиме країні великої крові, війська стікають кров’ю”, – нагадав Головнокомандувач Збройних Сил України генерал Валерій Залужний. Ці втрати мають змусити уряд України, парламент і військове керівництво ретельно переосмислити деякі

чинні військові стратегії, закони та підходи до інтеграції сил оборони в одно ціле перед обличчям загрози втрати своєї незалежності та країни [3].

Враховуючи перші поразки, які сили оборони України зазнали в період 2014 – 2015 років у ході ведення бойових дій на сході України, недоліки в спільному застосуванні Збройних Сил України та інших військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів, була кардинально змінена система підготовки як окремо військовослужбовців, так й бойових підрозділів і з'єднань в цілому. Особливо це стосувалось безпосередньо підготовки бойових частин і з'єднань Збройних Сил України, а саме за допомогою військових спеціалістів держав-членів НАТО.

Наразі в Міністерстві оборони України триває інтенсивний процес формування сучасних підходів до інтеграції якості професійної військової освіти сектору оборони. Все це робиться для підтримання належного рівня підготовки особового складу Збройних Сил України та інших складових сил оборони, зокрема для забезпечення взаємосумісності між собою, оскільки від цього залежить обороноздатність держави, її подальший розвиток.

Так, в період 2015 – 2022 років значно було збільшено кількість курсів і зборів з офіцерським складом, навчань з бойовими підрозділами, на яких безпосередньо відпрацьовувалися питання застосування сил і засобів у сучасних збройних конфліктах, водночас вони ґрунтувалися на досвіді ведення бойових дій арміями західної коаліції під час участі у локальних війнах в Лівії, Іраку, Афганістану, Сирії та інші проти терористичних формувань чи національних армій, що не мали на озброєнні новітніх систем ураження. Особлива увага приділялась персональній підготовки кожного військовослужбовця бойових підрозділів, а злагодження та взаємодія відточувалась на полігонах і навчальних центрах за програмами боротьби з терористичними (незаконними) військовими формуваннями.

До початку повномасштабної війни з Росією на ротаційній основі всі частини Збройних Сил України пройшли через зону Антитерористичної операції та Операції Об'єднаних сил на сході України, набули достатній досвід ведення бойових дій як низької, так і високої інтенсивності. Також слід врахувати те, що в цей же період на території України проводилися спільні навчання із підрозділами збройних сил держав-членів НАТО, що сприяло навчанню тактики й способам прийняття рішень в бойовій обстановці, які використовуються у арміях держав-членів Північноатлантичного альянсу.

З початком агресії тисячі українських солдат пройшли навчання на полігонах Німеччини, Польщі та Великобританії. Тренування та нові підходи до ведення бойових дій від західних інструкторів надали можливість підготувати бойові частини, що надало змогу провести успішні наступальні операції на харківському та херсонському напрямках в осені 2022 року. Українські військовослужбовці пройшли курси підготовки за програмами COIN (“Коин”) – “контрпартизанская война”; Orbital (“Орбиталь”) та Unifier (“Объединитель”) – що включали в себе надання медичної допомоги пораненим та їх евакуація, стрільбі, саперній справі та ведення бою проти бронетехніки. З листопада 2022 року почалась чергова тренувальна програма для Збройних Сил

України – EUMAM Ukraine. Водночас, навчання та злагодженість підрозділів саме сил оборони України потребує постійного вдосконалення і врахування змін, що відбуваються у тактиці дій противника, особливо що стосується наступальних дій у містах Соледар та Бахмут [4].

Сили оборони, а саме – підрозділи Держприкордонслужби, Національної гвардії, Служби безпеки України та інші залучалися до Антитерористичної операції (Операції об'єднаних сил) для виконання специфічних завдань, що включали суто їхнє функціональне призначення. Прикордонні підрозділи виконували завдання з організації пропуску осіб, транспортних засобів і вантажів у контрольних пунктах в'їзду-виїзду через лінію зіткнення у визначених для цього місцях, а в подальшому (із блокуванням окремих регіонів Донбасу) – здійснення боротьби з контрабандною діяльністю. Органи Національної гвардії України – до виконання завдань на блокпостах для забезпечення безпеки на шляхах забезпечення угруповань військ (сил) та охорони важливих об'єктів. Служба безпеки України та інші правоохоронні формування з різними статусами, що відносять себе до сил оборони, були представлені частково та залучалися суто до обмежувальних завдань.

Натомість рівень спільної підготовки сил оборони України залишався недостатнім. Так, на спільні навчання з питань ведення загальновійськового бою, як правило, від інших військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів залучалось обмежена кількість військовослужбовців, які під час навчань також вирішували в основному суто відомчі завдання без створення більш складної обстановки, що спонукала останніх діяти не за їх лише функціональним призначенням, а спільно чи у взаємодії з підрозділами Збройних Сил України.

Таки сили оборони, як підрозділи Держприкордонслужби та Національної гвардії України, озброєнні, в основному, стрілецькою зброєю, як правило, складали загальновійськовий резерв чи виконували завдання у тилу бойових частин для боротьби з розвідувально-диверсійними групами (залучення до зачистки території чи проведення фільтраційних заходів). При цьому необхідно враховувати, що під час виконання завдань прикордонники та нацгвардійці нерідко знаходилися безпосередньо на лінії зіткнення в проміжках між механізованими підрозділами, що оборонялися. У разі виникнення активних бойових дій під час раптового наступу противника, дані підрозділи відразу опинялися безпосередньо у гущі складної обстановки, що складалась, тому від них також вимагалось не лише вміння володіти стрілецькою зброєю, а й виконання суто бойових завдань з відбуття наступу противника та володіння іншими засобами озброєння.

На сьогодні війна – це протиборство сторін, що набуло стадії воєнного конфлікту високої інтенсивності із залученням всього спектру зброї, бойової техніки та мобілізації існуючих ресурсів сил оборони України. Отже, у ході бойових дій персоналу сил оборони треба звертати особливу увагу на знання тактики ведення бою як на відкритій місцевості, так в умовах міської забудови та активного застосування противником різного роду артилерійських систем, високоточної зброї, безпілотних літальних апаратів і авіації. Штурми та

утримання будівель, пересування міськими вулицями, правила вибору позиції, ведення вогню з використанням природних укриттів – це далеко не повний перелік того, що доводиться опановувати силам оборони для того, щоб максимально ефективно виконувати бойові завдання разом із Збройними Силами України.

Що стосується частин і підрозділів Територіальної оборони України, то відповідно до Закону України “Про основи національного спротиву” вони були сформовані на передодні та у ході повномасштабної агресії Росії проти України. Комплектування даних частин і підрозділів в основному проводилась за рахунок патріотично налаштованого персоналу та мобілізованого ресурсу, якій в більшості не проходив навчання (курсів) військової підготовки і не мав відповідних знань та навичок воєнної справи, що потребує від командирів всіх ланок глибокого розуміння порядку планування залучення таких підрозділів до бойових дій та організації взаємодії у ході практичного виконання спільних завдань на полі бою [5].

Однією з основним проблем в питаннях спільного залучення сил оборони України до ведення бойових дій стала підготовка молодшого офіцерського складу інших військових формувань та правоохоронних органів. Звичайно, офіцери Збройних Сил України готувалися до безпосереднього керівництва своїми підрозділами в умовах ведення загальновійськового бою, тому їх навчання було направлено саме на вивчення способів, методів і форм ведення сучасних бойових дій з противником. Натомість, офіцери інших військових формувань та правоохоронних органів, що входять до сил оборони, готувалися за окремими програмами навчання, що стосуються лише безпосередньо виконання функцій і завдань того відомств до яких вони належать. Отже, програма підготовки даних офіцерів не передбачала повного оволодіння знаннями і навичками у питаннях планування, організації та ведення загальновійськового бою, що вимагає сучасна повномасштабна війна на території України. Такі відмінності в підготовці офіцерів молодшої ланки не сприяло покращенню взаємодії та веденню спільних бойових дій підрозділами сил оборони, особливо це стосувалось порядку організації системи вогню, взаємодії, управління в ході ведення бойових дій та маневрування на полі бою.

Практика залучення підрозділів інших військових формувань та правоохоронних органів до виконання завдань в районах бойових дій частин Збройних Сил України доводила про те, що через відсутність спільної підготовки та певних знань і вмінь офіцерами в організації управління та взаємодії, багато командирів не враховували в системі організації бою придані та передані в оперативне підпорядкування підрозділи інших сил оборони, що призводило до дезорганізації управління та втрат особового складу. На сьогодні досвід спільного застосування підрозділів сил оборони України вказує на те, що недоліки у підготовці та порядку спільних дій досі існують, що негативно відбувається на виконанні бойових завдань в цілому.

Всеохоплююча оборона України передбачає координацію спроможностей Збройних Сил та сил оборони з можливостями інших складових сектору безпеки і оборони України. З метою забезпечення готовності сил оборони

України до надання відсічі збройній агресії проти України, досягнення високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії, координації дій Збройних Сил та інших складових сил оборони під час планування і проведення спільних операцій на рівні об'єднаних штабів, комплектування їх вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом, поступового переходу до засад професійної армії є необхідним застосування нових підходів до формування структури і змісту системи професійної військової освіти [6].

Аналізуючи досвід першого року повномасштабної війни та залучення сил оборони до відсічі агресії, слід ретельно розібратися, як ідуть справи в усьому секторі оборони, й оцінити, де саме нові напрями та підходи (стратегії), що відбулися під час запеклих боїв, можуть дати кращі оперативні результати у питаннях інтегрованої системи військової освіти та професійної підготовки сил оборони. У державах-членах НАТО існує багато прикладів позитивних практичних підходів до спільного використання коаліційних сил, які варто запозичити під час підготовки та застосування сил оборони України. Результати можуть бути не миттєвими, але сам процес навчання породить нові ідеї та думки, нове мислення серед керівників та персоналу. Водночас, не варто відкидати накопичений досвід, який показав себе на практиці в ході участі сил оборони України з відсічі повномасштабної агресії проти України, а продовжувати його вдосконалювати.

На сьогодні в умовах воєнного конфлікту високої інтенсивності багато спеціалістів сходиться на думці, що при наявності достатньої кількості високоточної зброї, літальних апаратів, бронетехніки та боєприпасів, не потрібно мати великої кількості піхотних підрозділів для утримання території та проведення наступальних операцій. В сучасних умовах це досягається за рахунок:

- підвищення автоматизації військової техніки, у тому числі за рахунок дистанційно керованими і навіть частково автоматизованих систем;

- радикальним збільшенням кількості використання високоточного озброєння;

- збільшення ролі авіаційної та безпілотної складової (на лінії фронту та вглибині території противника);

- використання методикі сетецентричної війни для швидкої взаємодії різних підрозділів сил оборони.

Такій підхід потребує не просто змін, а вироблення абсолютно нових підходів до вдосконалення законодавства з питань оборони, підготовки та застосування сил оборони України в сучасному воєнному конфлікті.

З метою покращення системи військової освіти та підготовки сил оборони України необхідно створити інтегровану модель, яка б забезпечувала чітку градацію підготовки військовослужбовців за основними військовими предметами та визначала основні кваліфікаційні вимоги до військовослужбовця та офіцера сил оборони України. Отже імплементація інтегрованої моделі системи забезпечення якості професійної військової освіти сил оборони України повинна забезпечити в кінцевому підсумку поєднання підходів всіх силових структур до єдиного розуміння порядку системи управління, взаємодії

та способам ведення бойових дій під час участі в об'єднаних операціях.

Відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410 «Про трансформацію системи військової освіти» (у редакції від 30 грудня 2022 року № 1490) наголошено, що реалізація стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору потребує досягнення у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності Збройних Сил та інших складових сил оборони з відповідними структурами держав – членів НАТО, суттєвої активізації реформ, які необхідно впровадити для досягнення відповідності критеріям членства в НАТО [7].

Для більш раціонального уявлення питання щодо інтеграції спільної професійної військової освіти сил оборони необхідно розуміти, які силові та правоохоронні органи України насьогодні, відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» входять до складу сил оборони та відповідність їхніх функцій щодо участі у виконанні спільних бойових завдань із Збройними Силами України під час повномасштабної агресії, а також необхідність їх реформування з метою досягнення відповідних критеріїв військовим структурам держав – членів НАТО.

Відповідно до вимог статті 1 Закону України «Про національну безпеку України» до сил оборони входять – Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави [2].

Відтак, враховуючи вимоги даного Закону України до сил оборони входять: Збройні Сили України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Національна поліція України, Державна спеціальна служба транспорту Міністерства оборони України, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служба зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Служба безпеки України та Антитерористичний центр при Службі безпеки України.

Отже, враховуючи покладені на відповідні державні органи, що включені до складу сил оборони, функції та завдання згідно із відповідними Законами України та положеннями про державні органи, безпосередньо завдання оборони держави визначено для Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби спеціального транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Головного управління розвідки Міністерства оборони України та Служби зовнішньої розвідки України (рис. 1).

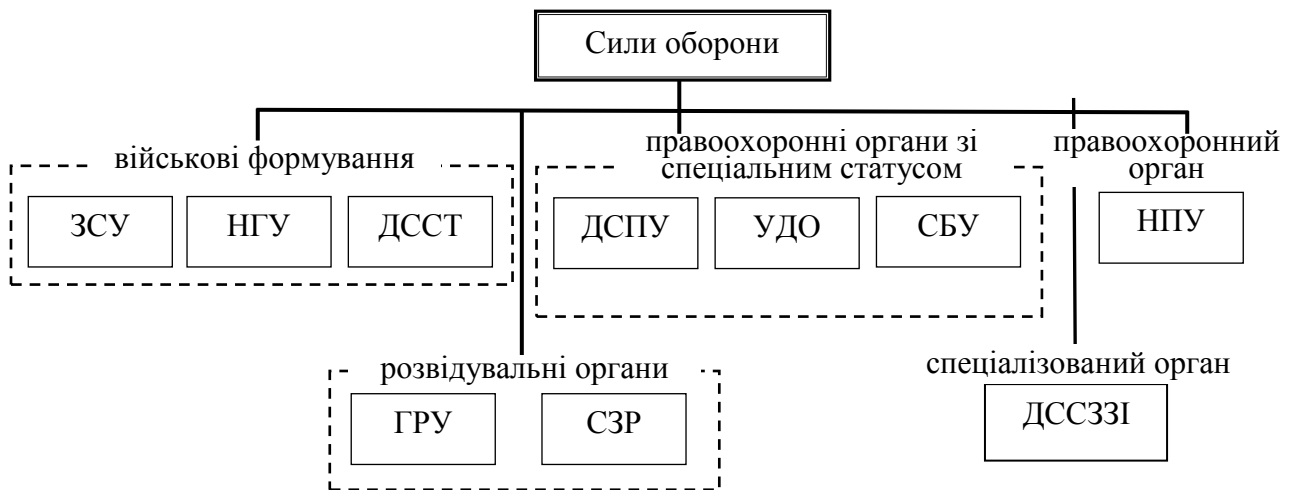

Рис. 1. Державні органи, що включені до складу сил оборони

Служба безпеки України, Управління державної охорони України, Національна поліція України та Антитерористичний центр при Службі безпеки України відповідно до вимог відомчих законодавчих актів не мають безпосередніх завдань щодо прийняття участі в обороні держави, при цьому виконують специфічні функції та завдання із захисту національних інтересів держави і комплектуються військовослужбовцями, крім Національної поліції України.

Водночас, у разі розгляду практичного питання щодо побудови оборони на оперативному напрямку, слід врахувати, що безпосередньо до участі в плануванні операції та веденні бойових дій будуть залучені сили і засоби Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної служби спеціального транспорту, Головного управління розвідки Міністерства оборони України, які не лише за нормами відповідних законів повинні виконувати функцію оборони і захисту держави, а й практично беруть участь.

Сили і засоби Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України будуть залучені для забезпечення сил оборони засобами зв'язку, захистом інформації та проведення спеціальних операцій у кіберпросторі, що в сучасних умовах є одною з складових планування і проведення військових операцій.

Сили і засоби Служби зовнішньої розвідки України, Служби безпеки України, Управління державної охорони України, Національної поліції України та Антитерористичного центру при Службі безпеки України виконуватимуть лише специфічні завдання, основу яких будуть складати завдання з фільтрації районів, що прилигають до операційної зони, боротьба з тероризмом, забезпечення правопорядку у тилових районах, забезпечення захисту вищих посадових осіб держави та інформації тощо.

Таким чином, для здійснення підготовки персоналу сил оборони України слід розуміти наступне, по-перше – професійна освіта і підготовка персоналу сил оборони, що безпосередньо приймає участь в операції та веде бойові дії; по-друге – підготовка персоналу сил оборони на оперативному та

стратегічному рівнях з метою отримання знань і розуміння щодо побудови оборони в операційному районі та порядку надання допомоги і забезпечення заходів захисту проведення військової операції.

Отже, досвід спільного застосування сил оборони України вказує на те, що на сьогодні сили оборони залишаються роз'єднані в питаннях підготовки, оснащенні та озброєнні. Так, надто багато силових відомств працюють окремо одна від одної, а іноді навіть в опозиції, але входять в сили оборони. По-перше, всі вони відрізняються рівнем якості озброєння, де одні підрозділи належно оснащені та мають на озброєнні важку зброю і броньовану техніку, а інші озброєні лише стрілецькою зброєю. По-друге, рівень навченості та підготовленості підрозділів сил оборони також відрізняється, що під час організації бойових дій впливає на боєздатність всього військового колективу. Одной із серйозних проблем на сьогодні залишається готовність та оснащеність підрозділів Територіальної оборони, що є окремим видом Збройних Сил України, а на практиці в багатьох аспектах, особливо щодо добору командирів і навчання підрозділів, мають великий комплекс проблем, хоча де-факто повинні бути національним оперативним резервом.

За частую підрозділи Територіальної оборони, Держприкордонслужби та Національної гвардії України перебувають на передовій без належної підготовки та ресурсів, що призводить до втрат особового складу. Отже, майбутня військова політика імплементації інтегрованої моделі професійної військової освіти та підготовки сил оборони України має передбачати, що будь-хто у військовій формі має бути керований, навчений і оснащений так само, як і Збройні Сили України. Потрібна зміна політики та законів, щоб гарантувати, що інші сили оборони стануть надіним резервом Збройних Сил України.

Що стосується таких структур сил оборони, як Головне управління розвідки Міністерства оборони України (далі – ГУР Міноборони) та Сили спеціальних операцій Збройних Сил України (далі – ССО), то під час свого застосування в операціях Об'єднаних сил, нерідко мають нечіткі та змішані ролі. ГУР Міноборони займається централізованою розвідкою, але це окрема від армії організація, яка має підтримувати безпосередньо Збройні Сили України. Немає належної військової організації за стандартом, тому розвідувальні дані часто не надають тим, хто їх потребує, у тій формі, яку можна використати. Повітряна та космічна розвідка від інших підрозділів так само є проблемою. До того ж передбачено, що ССО є силами глибоких атак (і були навчені спеціалістами армії США саме для цього), яка працює в тилу ворога, щоб руйнувати і знищувати його тили. Але через відсутність належної доктрини глибокої атаки для ССО, цю роль взяла на себе ГУР. ССО, як і Держприкордонслужбу, Національну гвардію часто використовують як легку піхоту, тому втрачають роки дорогого професійного навчання. Тому, також потрібні зміни у законодавстві, політики і доктринах для децентралізованої військової розвідки та ССО, а також для забезпечення чіткості та розмежування ролей обох цих організацій, а про статус Держприкордонслужби вже давно назріло практичне питання щодо переведення її у період правового режиму воєнного стану суто до військового формування.

На сьогодні для всіх командирів сил оборони України під час організації бойових дій є дві основні складові, як основа спільних дій – щільніша підтримка артилерії та належно навчена і оснащена піхота. Перша складова в сучасних умовах залежить від постачання системами артилерії та боєприпасами до них від західних партнерів, особливо від держав-членів НАТО. Водночас, навіть маючи обмежену кількість нової важкої техніки, друга складова може бути покращена, зосередивши більшу увагу на підготовці та розвитку військовослужбовця, як ключового потенціалу спроможності сил оборони України. Тому підготовка військовослужбовців сил оборони України в умовах правового режиму воєнного стану повинна здійснюватися за єдиними програмами, а безпосередньо перед застосуванням – спільно на тактичних навчаннях.

Таким чином, перед керівництвом Збройних Сил України на сьогодні постає один з головних принципів, а саме готовність якісної та мотивованої піхоти, яка була би насичена засобами розвідки, зв'язку, ударними дронами та посиленням. Отже, одним з варіантів такого підходу керівництво Збройних Сил України за допомогою західних партнерів та враховуючи оснащеність української армії західними зразками бойової броньованої техніки, дійшло до висновку, що потрібно реформувати піхотні підрозділи та створювати легку піхоту на легких маневрених бронемашинах, та важку – озброєну сучасними БМП “Бредлі”, “Мардер” і посилену сучасною самохідною артилерією із засобами розвідки (включаючи безпілотні літальні апарати). Відтак, ні для кого не секрет, на сьогодні Збройні Сили України формують для проведення повномасштабних наступальних дій з відновлення своєї території як легкі (піхотні, мотопіхотні), так і механізовані частини. Відповідно, крім створення таких різного типу піхотних підрозділів, серйозної уваги потребує перегляд відношення до озброєння цих підрозділів та порядку їх логістичного забезпечення.

Щодо застосування прикордонних підрозділів та частин Національної гвардії України, то їх потрібно готувати як для виконання штурмових завдань, так і спеціальних, а само боротьби з диверсійно-розвідувальними підрозділами, прикриття флангів наступаючих частин легкої чи механізованої піхоти, забезпечення бойової охорони артилерійських і ракетних систем. Але, їх підготовка та забезпечення озброєнням повинна відповідати підрозділам Збройних Сил України.

Досвід повномасштабної війни вказує, що спадщина локальних війн та невеликих збройних конфліктів уходить в минуле, коли на протязі більш ніж 30 років незалежності, ми реформували сили оборони не враховуючи реалії нових технічних можливостей, скорочуючи одне, при цьому створюючи підрозділи та частини за старими лекалами. Це стосувалося не лише Збройних Сил України, а також інших сил оборони України.

Ще одною проблемою в питаннях підвищення якості професійної військової освіти та підготовки сил оборони є не достатня матеріально-технічна база, озброєння та обладнання процесу навчання. Так, наприклад, з протитанкових систем як “NLAW” та “Javelin” навчають стріляти на

спеціальних тренажерах, яких не має в достатньої кількості, а про реальні боєприпаси навіть і речі не ведеться. Теж саме відбувається з іншими видами сучасного озброєння західного виробництва та бойової техніки, що поступає на комплектування новосформованих частин і підрозділів. Враховуючи те, що в арміях держав-членів НАТО висока насиченість сучасними приборами і електронікою на рівні стрілецького відділення (взводу), потребує кваліфікована індивідуальна підготовка всіх спеціалістів військового підрозділу не лише Збройних Сил України, а персоналу сил оборони держави.

Дійсно, процес навчання і підготовки військових кадрів потребує багато часу та засобів, тому в умовах повномасштабної війни про повноцінну та всеохоплюючу підготовку сил оборони України говорити не приходиться, це стосується будь-якої сторони, що вступає в гостру стадію воєнного конфлікту, коли існує нехватка людського ресурсу не лише на розгортання нових повноцінних частин, але і для поповнення втрат вже розгорнутих. Водночас, Збройні Сили України доволі успішно апробували тактику дій малих мобільних підрозділів на швидкісних броньованих автомобілях, які наносять слабо організованим загальновійськовим з'єднанням противника серйозні вогневі удари. Отже у подальшому необхідно розвивати та доповнювати досвід таких дій для інших сил оборони України.

Відтак, ще одним з принципів інтегрованої системи якості професійної військової освіти сил оборони повинно стати капіталізація досвіду повномасштабної війни, тобто збір, узагальнення такого досвіду, відбудова системи і розвиток методології навчання, впровадження в практику для створення ще міцніших сил оборони України. Тому кожне заняття повинне спиратися виключно на досвід, тобто будь-який теоретичний матеріал обов'язково порівнюється з реальним практичним досвідом.

Другим принципом інтегрованої системи якості професійної військової освіти сил оборони повинно стати підготовка кваліфікованих спеціалістів, які здатні організувати бойові дії та вміло управляти підрозділами під час бою, швидко реагувати на зміни стану обстановки у взаємодії з іншими складовими сил оборони. Отже, це потребує узагальнення та впровадження єдиних кваліфікаційних стандартів до професійної військової освіти випускників вищих навчальних закладів військової освіти всіх складових сил оборони держави.

Враховуючи активне використання різного роду безпілотних літальних апаратів, дронів, баражуючих боєприпасів, засобів зв'язку та радіоелектронної боротьби, роботизованих систем в умовах сучасного бою слід швидко реагувати на питання введення нових спеціальностей та розробки спільних програм навчання для всіх складових сил оборони, тобто впроваджувати принцип новаторства. Новаторами та замовниками в цьому питанні повинні стати Збройні Сили України. Вважаємо, що спеціалістів застосування безпілотних літальних апаратів сил оборони необхідно готувати за загальними програмами та в одному з спеціалізованих вищих військових навчальних закладів (окремому факультеті тощо). У подальшому проводити (періодично)

курси підвищення кваліфікації за єдиними програмами, враховуючи специфіку завдань, що виконують сили оборони.

Систему підготовки спеціалістів тилу, фінансів, авіаторів, моряків, інженерів, технічних фахівців, зв'язківці сил оборони продовжити на базі вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України, а по закінченню термінів навчання відповідно до державного замовлення за квотами сил оборони України розподіляти встановленим порядком. При цьому державні кошти на підготовку даних категорій спеціалістів для сил оборони України виділяти з Державного бюджету до Міністерства оборони України на загальну кількість курсантів на рік, що потребувалось для комплектування сил оборони.

Висновки. Враховуючи вимоги законодавства України на сектор безпеки і оборони держави покладаються завдання, пов'язані з реалізацією оборонної функції. Водночас, як вказує досвід сучасної повномасштабної війни саме Збройні Сили України, Національна гвардія України та Державна прикордонна служба виконують функції, що відповідають передусім сутності оборонної функції та безпосередньо беруть участь в оборонних і стабілізаційних операціях.

Поряд із тим, певну проблему становить відсутність єдиної системи професійної військової освіти та підготовки, яка би регламентувала налагодження взаємодії між складовими сил оборони у межах реалізації завдань із забезпечення оборони держави. Підпорядкування військових формувань та правоохоронних органів зі спеціальним статусом різним міністерствам і органам державної влади є чинником, який може негативно відобразитися на їх взаємодії у процесі виконання передбачених законодавством завдань з оборони держави. Тому, питання імплементації інтегрованої моделі якості професійної військової освіти сил оборони потребує глибокого осмислення та впровадження всіма силовими відомствами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII «Про національну безпеку України»: // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
3. Офіційне видання VSN «Волинська служба новин». Наші війська зараз стікають кров'ю: повне інтерв'ю Залужного «The economist»: // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vsn.in.ua/news/nashi-viyska-zaraz-stikayut-krovyu-povne-intervyu-zaluzhnogo-the-economist-16077>.
4. Офіційне видання LB.ua І. Лисогор. ЄС офіційно запустив місію тренування ЗСУ: навчать 15 000 військових, програма триватиме два роки. : // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://lb.ua/world/2022/11/15/535963_ies_ofitsiyno_zapustiv_misiyu.html.
5. Закон України від 03 травня 2022 року № 2237-IX «Про внесення змін до Закону України «Про основи національного спротиву»: // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/documents/z-2237-ix.pdf>.
6. Указ Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»: // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410 «Про трансформацію системи військової освіти» (у редакції від 30 грудня 2022 року № 1490). // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-п>.

REFERENCES

1. Konstutytsia Ukraine priniata na piatoi sesii Verchovnoi Radu Ukraine 28 chervnia 1996 r. // Vidomosti Verchovnoi Radu Ukraine. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Zakon Ukraine vid 21 chervnia 2018 roky № 2469-VIII “Pro natsionalny bezpeky Ukraine” : // [Elektronui resyrs]. – Regim dostypy : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
3. Ofitsiine vudania VSN “Volunska slygba novin”. Nashi viyska zaraz stikayut krovyu: povne intervyyu Zaluzhnogo “The-economist” : // [Elektronui resyrs]. – Regim dostypy : <https://vsn.in.ua/news/nashi-viyska-zaraz-stikayut-krovyu-povne-intervyyu-zaluzhnogo-the-economist-16077>.
4. Ofitsiine vudania LB.ua I. Lisogor. EC ofitsiino zapystiv misi trenyvania ZSY: navchat 15 000 viiskovux, programa truvatume dva roki. : // [Elektronui resyrs]. – Regim dostypy : https://lb.ua/world/2022/11/15/535963_ies_ofitsiyno_zapustiv_misiyu.html.
5. Zakon Ukraine vid 03 travnia 2022 roky № 2237-IX “Pro vnesenia zmin do Zakony Ukraine “Pro osnovu natsionalnogo sprotuvy”. : // [Elektronui resyrs]. – Regim dostypy : <http://www.golos.com.ua/documents/z-2237-ix.pdf>.
6. Ykaz Prezidenta Ukraine vid 25 bereznia 2021 roky № 121/2021 “Pro richenia Radu natsionalnoi bezpeki I oboronu Ukraine vid 25 bereznia 2021 roky “Pro strategiu voenoi bezpeki Ukraine”. : // [Elektronui resyrs]. – Regim dostypy : <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>.
7. Postanova Kabinety Ministrov Ukraine vid 15 grydnia 1997 roky № 1410 “Pro transformatsiu sistumu viiskovoi osvitu” (y redaktsii vid 30 grydnia 2022 roky № 1490). : // [Elektronui resyrs]. – Regim dostypy : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-п>.

SUMMARY

Oleh Tsevelyov,
PhD Public Administration,
Department of Military Policy and Strategic Planning
Ministry of Defense of Ukraine

**PRINCIPLES OF IMPLEMENTATION OF THE INTEGRATED
MODEL PROFESSIONAL QUALITY ASSURANCE SYSTEMS
MILITARY EDUCATION OF THE DEFENSE FORCES OF UKRAINE**

***Introduction.** Ukraine now faces an urgent priority to execute national defense capabilities with utmost effectiveness, especially amidst the demands of full-scale war. This is primarily due to the readiness of the state defense forces to act clearly and coherently during offensive and defensive operations to protect the territorial integrity of Ukraine. In accordance with the requirements of the Constitution of Ukraine, the protection of the territory of Ukraine, which is the basis of statehood, is carried out within the framework of the defense function of the state.*

The protection of the state is carried out by professional, highly trained and equipped military formations, other law enforcement and special formations, which take a direct part in combat operations to stop aggression against Ukraine.

***Purpose.** Amidst large-scale warfare, a top priority is comprehensively training defense forces with exceptional expertise and skillsets suited to military demands. Taking into account that a significant number of military formations, law enforcement and intelligence agencies operate in the state, the system of their institutes is a special entity, which is defined by the concept – “security and defense sector”. Implementing integrated quality assurance across professional military training programs proves vital presently. This will enable defense forces to effectively coordinate joint combat operations and bolster national territorial integrity.*

***Methods:** system analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, classification, generalization and systematization.*

***Results.** consist in highlighting the problems of joint training of defense forces based on the*

analysis of current legislation, the role and significance of military formations, law enforcement and intelligence agencies in the implementation of the defense function of the state and direct participation in hostilities.

Conclusion. *The experience of modern full-scale conflict is that the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine and the State Border Service perform functions that correspond primarily to the essence of the defense function and directly participate in defense and stabilization operations.*

Along with that, a certain problem is the lack of a unified system of professional military education and training, which would regulate the establishment of cooperation between the components of the defense forces within the framework of the implementation of tasks to ensure the defense of the state.

The subordination of military formations and law enforcement agencies with special status to various ministries and state authorities is a factor that can negatively affect their interaction in the process of fulfilling the state defense tasks provided for by law. Therefore, the issue of implementing an integrated model of the quality of professional military education of the defense forces requires deep understanding and implementation by all law enforcement agencies.

Key words: *defense forces; Armed Forces; other military formations; law enforcement and intelligence agencies; professional military education; training of troops (forces).*